

SLOVENŠČINA–9. RAZRED

Navodila za samostojno delo

➤ Sreda. 1. 4. 2020

TEMA: Vrste besedil

➤ RAZLAGA

Človek ne živi sam, temveč z drugimi ljudmi, in sicer v različnih skupnostih (npr. v družini, občini, šoli oz. na delovnem mestu, v društvih, državi ...). Zato vsakodnevno nastopa v raznih družbenih vlogah, in sicer: – v zasebni/privatni (tj. kot sorodnik, prijatelj, znanec), – v uradovalni/poslovni (tj. kot stranka v raznih ustanovah, npr. v trgovini, na občini, v bolnišnici) in – v poklicni/profesionalni (tj. kot strokovnjak na danem področju); marsikdo pa nastopa tudi v javni družbeni vlogi (tj. kot novinar, poročevalec, komentator, pridigar, kritik). Vsaki družbeni vlogi pripada določen način oblačenja, obnašanja pa tudi sporazumevanja – to pomeni, da v določeni družbeni vlogi tvorimo (in sprejemamo) le določeno vrsto besedil. Zato govorimo o štirih vrstah besedil glede na družbeno vlogo sporočevalca, in sicer so to:

praktičnosporazumevalna, uradovalna, strokovna in publicistična besedila.

Praktičnosporazumevalna so besedila, ki jih tvorimo (in sprejemamo) v zasebni/privatni družbeni vlogi (tj. kot sorodniki, prijatelji, znanci). Z njimi sporočamo vsakdanje teme (stvari), ki jih doživljamo v družini/službi ali med znanci/prijatelji in ki so naslovniku vsaj malo znane – zato kdaj kakšen podatek lahko izpustimo ali ga izrazimo na nenavaden/ne povsem jasen način. V takih besedilih se močno razodevamo (saj govorimo o stvareh, ki smo jih doživeli mi sami), zato so prevladujoče subjektivna. Hkrati pa vanje vpletamo naslovnika (z njim smo v enakovrednem družbenem razmerju). Praktičnosporazumevalna besedila so večinoma dvogovorna, in sicer predvsem govorjena.

Uradovalna so besedila, ki jih tvorimo (in sprejemamo) v uradovalni/poslovni družbeni vlogi (tj. kot stranke v raznih ustanovah, npr. v trgovini, na občini ali banki, pošti, pri zdravniku, frizerju, ravnatelju, avtomehaniku ipd.). Za tako družbeno vlogo so ustrezne le teme, vezane na sporazumevanje med stranko in uradno osebo (npr. med kupcem in prodajalcem, bolnikom in zdravnikom, učencem in ravnateljem ipd.). Ker so ta besedila namenjena naslovniku, s katerim smo v neenakovrednem družbenem razmerju, se v njih ne razodevamo; torej so prevladujoče objektivna. Uradovalna besedila so večinoma dvogovorna; so zapisana ali govorjena. Strokovna so besedila, ki jih tvorimo (in sprejemamo) v poklicni/profesionalni družbeni vlogi (tj.

kot strokovnjaki danega strokovnega področja). Namenjena so ožji (strokovni) javnosti, tj. ljudem z istimi strokovnimi interesi. Zato so teme omejene, vezane na določeno stroko. Sporočevalec jih opisuje, razlaga njihovo povezanost, njihov nastanek in vpliv na druge pojave, povzema svoje ugotovitve in jih utemeljuje; pri tem uporablja strokovne izraze oz. termine ter si pomaga z navajanjem zgledov, opomb in strokovne literature (tj. s podatki o delih drugih strokovnjakov, ki so se ukvarjali z isto/s podobno temo, ali o svojih prejšnjih strokovnih besedilih). Sporočevalec se ne razodeva, zato so ta besedila objektivna. Večinoma so enogovorna, in sicer zapisana ali govorjena.

Publicistična so besedila, ki jih tvorimo (in sprejemamo) v javni družbeni vlogi (tj. pred interesno zelo heterogenim občinstvom, npr. kot novinarji, poročevalci, komentatorji, pridigarji). Ker so ta besedila namenjena široki javnosti, njihovi tvorci (npr. novinarji) obravnavajo zelo splošne teme in jih podajajo na povsem razumljiv način; pogosto poročajo o pomembnih ali zanimivih dogodkih, v katerih so bili navadno udeleženi, redkeje pa niso bili udeleženi – zato se sklicujejo na svoje vire poročanja, ali pa podajajo svoje videnje ozadja teh dogodkov in povezav med njimi, torej jih skušajo razložiti in izražajo mnenje o njih. Sporočevalci se v teh besedilih pogosto razodevajo, zato so publicistična besedila večinoma subjektivna. Objavljena so v množičnih občilih (v časopisih, na radiu, televiziji, spletu); torej so zapisana (časopisje, splet), govorjena (radio) ali govorjena in zapisana (TV); navadno so enogovorna, saj se največkrat ne pričakuje, da se bo bralec časopisa oz. poslušalec radia oz. gledalec televizije in spleta sporočevalcu odzval. Vsaka od navedenih vrst besedil glede na družbeno vlogo sporočevalca ima tudi svoje jezikovne značilnosti, npr. značilne besede in besedne zveze ter stavčne vzorce.

(Slovenščina za vsak dan 9-izdaja s plusom. Priročnik za učitelje. Ljubljana, 2017.)

- Po prebrani razlagi prični z reševanjem nalog **v DZ II, str. 89–94, nal. 1–4.**

Pozorno preberi definicijo v rumenem okvirčku

Sporočilo učiteljice!

Danes je sicer dan, ki ga ne gre jemati zares (1. april), ampak naloge reši zares ☺.